

# فلسفه برای کودکان در اسرائیل؛ تحقیقی با تکیه بر متون عبری

زهرا محمدی\*

زینب برخوردار\*\*

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۹/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۱۱/۱۵

۹۵

## چکیده

اسرائیل‌شناسی یا تفحص در ماهیت و جهت‌گیری رژیم صهیونیستی اسرائیل را نباید در مسائل صرفاً سیاسی - نظامی خلاصه کرد. کاوش در متن و بطن جامعه این رژیم، نکته‌های زیادی را به ذهن و ضمیر می‌آورد. پی‌گیری و تثبیت آموزش فلسفه برای کودکان و هدف‌های مستتر در این برنامه، از جمله روندهایی است که در درون اسرائیل قابل مشاهده است. نویسندگان این مقاله به واسطه کار تخصصی و آشنایی با زبان عبری نکته‌های جدیدی در خصوص اهمیت و ساختار آموزش فلسفه برای کودکان اسرائیلی دارد که از حیث شناخت امنیت - آسیب‌پذیری‌های رژیم اسرائیل اهمیت دارد.

واژگان کلیدی: فبک، پژوهش فلسفی، توانمندسازی انسانی، روش لیپمن، درمان فلسفی، مهارت‌های استدلال

Parmin.mohamadi@gmail.com

\* دانش‌آموخته کارشناسی ارشد در رشته فلسفه و کلام اسلامی

Barkhordariz@ut.ac.ir

\*\* استادیار دانشگاه تهران

فصلنامه مطالعات منطقه‌ای: آمریکاشناسی - اسرائیل‌شناسی، سال هجدهم، شماره اول، زمستان ۱۳۹۵، صص ۱۱۷ - ۹۵.

◆ آمریکاشناسی . اسرائیل‌شناسی

«فلسفه» کلمه‌ای برگرفته از زبان یونانی باستان و به معنی عشق به حکمت است. یونانیان، فلسفه را شیوه پرسش و حل مسئله می‌دانستند و به مطالعه چراها روی آوردند. با این وصف، ممکن است بعضی تصور کنند که نمی‌توان به کودکان فلسفه آموخت. باید توجه داشت منظور از فلسفه برای کودکان، آموزش فلسفه کلاسیک افلاطون، کانت، ارسطو و دیگر اندیشمندان نیست، بلکه آموزش نوعی گفت‌وگوی گروهی است که کلاس را از شکل سنتی معلم - محور و انتقال مطالب از پیش آماده شده به شاگردان خارج می‌کند. فلسفه برای کودکان، این امکان را فراهم می‌کند تا کودکان به جای حفظ موضوعات درسی، آنها را بسنجند و در مورد آن داوری کنند. سیستم آموزشی فلسفه برای کودکان، هوش کودکان را بالا می‌برد و توانایی‌های آنها را در مورد مسائل اخلاقی و اجتماعی، پرورش می‌دهد. شایان ذکر است که فلسفه برای کودکان، پرداختن به موضوعات کودکانه‌ای که از سر کنجکاوی مطرح می‌شوند نیست، بلکه منظور، طرح موضوعاتی است که کودکان را به تفکر وامی‌دارد و آنها را نسبت به مسائل اطرافشان دقیق‌تر می‌کند. (رشتچی، ۱۳۸۸: ۴۰) برنامه آموزشی فلسفه برای کودکان که خاستگاه آن در غرب و بنیان‌گذار آن متیو لیپمن، استاد دانشگاه کلمبیا بوده است، با هدف پرورش قدرت تفکر و مهارت استدلال و روش زندگی مبتنی بر عقل و خرد بنا نهاده شد. لیپمن در ضرورت وجود فلسفه برای کودکان در برنامه‌های درسی می‌گوید: «هدف ما وادار کردن کودکان به یادگیری فلسفه نیست، بلکه تشویق آنها به تفکر فلسفی است.» (خدایار محبی، ۱۳۷۶: ۲۸)

این برنامه تاکنون در بسیاری از کشورهای جهان اجرا شده و با توجه به نتایج حاصل از آن مورد استقبال عده زیادی از والدین و متولیان آموزش و پرورش قرار گرفته است. بدیهی است که آموزش و پرورش یکی از مهم‌ترین و بحث‌انگیزترین مقولات است و توجه به استقلال فکری، تفکر انتقادی و تفکر خلاق در کودکان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در این راستا طرح معروف به فلسفه برای کودکان توانسته است برخی از مشکلات و مسائل آموزش و پرورش را با رویکردی جدید طرح و حل کند. مطالعه دیدگاه‌ها و روش‌های اجرایی فلسفه برای کودکان در کشورهای جهان، می‌تواند به کشف توفیقات و همچنین رخنه‌های این سیستم

آموزشی کمک نماید. بررسی وضعیت فلسفه برای کودکان در برخی کشورها، توسط محققین و فعالین فلسفه و کودک در ایران انجام شده است. از کشورهایی که این رشته در آنها مورد بررسی قرار گرفته عبارتند از: استرالیا و نیوزلند، ایالات متحده آمریکا، انگلستان، دانمارک، فرانسه، آلمان، فنلاند، برزیل و هاوایی (ویژه نامه فلسفه و کودک، ۱۳۸۴: ۵۵-۵۶)

در بسیاری از دیگر کشورها نیز سیستم فلسفه برای کودکان در حال اجرا و پی‌گیری است که آشنایی با نحوه عملکرد آنها و مطلع بودن از شکست‌ها و موفقیت‌های این برنامه، هدف افرادی بوده است که به بررسی فلسفه برای کودکان در کشورهای دیگر پرداخته‌اند.

«مرکز اسرائیلی فلسفه در آموزش و پرورش» نیز از مراکزی است که به این بحث توجه بسیار نشان داده است. نگارنده با دانستن زبان عبری و مطالعه کتب مربوط و مراجعه به سایت‌های ایشان، به بررسی وضعیت این رشته در زبان عبری پرداخته است.

با توجه به گسترش روند اجرای این برنامه در مراکز اسرائیل و وجود مراکز و کتب و منابع جدید در زمینه فلسفه برای کودکان در زبان عبری و همین‌طور به دلیل بسته عمل کردن آنها و عدم ترجمه کتب آن به سایر زبان‌ها، در این مقاله بر آن شدیم تا مراکز و کتب و منابع فلسفه برای کودکان در زبان عبری را بررسی و جهت بهره‌برداری‌های بایسته‌ارایه نماییم. در این مجال پس از گزارشی مختصر از تاریخچه پیدایش فبک در مراکز اسرائیلی، به معرفی این مراکز از حیث اهداف، راهبرد، برنامه‌های درسی، اعضا و فعالین پرداخته خواهد شد.

### تاریخچه

فلسفه برای کودکان در مراکز آموزش و پرورش اسرائیلی در سال ۱۹۹۴، توسط خانم دکتر یولی تامیر آغاز شد. پروفیسور تامیر بعد از ملاقات با لیپمن در ایالات متحده، به دانشجویان فلسفه، آموزش دوره‌های فلسفه برای کودکان را یاد داد. هنگامی که وی وارد سیاست شد، این فعالیت‌ها متوقف شدند. چند سال پس از آن، برای اولین بار سرفصل‌هایی را از برنامه‌های درسی در این موضوع (فلسفه برای کودکان) در وزارت آموزش و پرورش مطرح نمود. وی تاکنون در مرکز اسرائیلی فلسفه در آموزش و پرورش فعالیت می‌کند.

این مرکز، مهم‌ترین مرکز اسرائیلی فلسفه در آموزش و پرورش است که دارای بیش از پانزده سال سابقه می‌باشد. مرکز یاد شده در گذشته «مرکز اسرائیلی فلسفه برای کودکان» نامیده می‌شد که بعدها به «مرکز اسرائیلی فلسفه در آموزش و پرورش» تغییر نام داد. این مرکز به گسترش برنامه‌های آموزشی و آموزش دستیاران و مربیان در فلسفه برای کودکان، مشغول است.<sup>۱</sup>

### مرکز اسرائیلی فلسفه در آموزش و پرورش

مرکز اسرائیلی فلسفه در آموزش و پرورش برای پیشرفت نظام اجتماعی متعلق به خود، از طریق آموزش فلسفه فعالیت می‌کند. آرم این مرکز توسط نوعا ادواردس، دانش‌آموز کلاس و او، در مدرسه گیلا/الف در اورشلیم، طراحی شده است. این طرح، پاسخ به این سوال است که چگونه درس فلسفه در کلاس نمایان شد؟ در توضیح این آرم بیان شده است که سوالاتی چون:

آیا افکار ما می‌توانند باعث اتفاق افتادن چیزها شوند؟

آیا انسان‌ها متفاوت از حیوانات هستند؟

چه چیزی باعث درستی (راستی) می‌شود؟

آیا آدم بدقیافه می‌تواند باطنی زیبا داشته باشد؟

چه ارتباطی بین اسم من با خود من هست؟

سوالاتی هستند که بزرگ‌ترها، فیلسوف‌ها، معلمان و همچنین کودکان می‌پرسند. از آنجا که تحقیق فلسفی قلب آموزش و پرورش است، تحقیق فلسفی در سوال‌های مهم بر زندگی تاثیرگذار است. این‌گونه سوال‌ها باعث نگرستن کنجکاوانه و متحیرانه به جهان می‌شود، افکار دیگران را کشف و فرد را هدایت می‌کند تا درباره چیزهای دیگر بحث کند. در واقع این‌گونه سوالات، انسان را از جعبه کوچک و بسته زندگی خود، خارج می‌کند و راه ساختن جهان را می‌نمایاند؛ اینکه چگونه زندگی را باید ساخت.

از دیدگاه بنیان مرکز، فلسفه به انسان و به اجتماع راه قدرتمند زندگی کردن را نشان

<sup>۱</sup>. [www.gifted.cet.ac.il](http://www.gifted.cet.ac.il)

می‌دهد و برای زندگی ابزارهای پژوهش‌محور جهانی را پیشنهاد می‌کند. از نظر این مرکز، اهمیت آموزش‌ها و کندوکاوهای فلسفی از آن روست که به سوال‌های مهم زندگی پاسخ می‌دهد و یادگیری‌های مشترک را توسعه می‌بخشد. بر این مبنا مرکز آموزش و پرورش اسرائیلی، پروژه‌هایی را که باعث ترویج فلسفه برای زندگی همراه با کودکان، والدین، معلمان و مدارس می‌شود، می‌پذیرد.

وزیر آموزش و پرورش، پروفیسور یولی تامیر، در دهه نود دانشجویان را برای آموزش فلسفه برای کودکان در مدارس تربیت کرد. سال‌ها بعد، کارکنان بخش برنامه درسی در آموزش و پرورش برای اولین بار برنامه درسی در این موضوع را طرح‌ریزی نمودند. انجام این کار همراه با علاقه فزاینده، منجر به پیشرفت این مرکز با ساختار فعلی شد. در حال حاضر مرکز اسرائیلی فلسفه برای زندگی برنامه‌های آموزشی برای مخاطبان مختلف، برنامه‌های درسی برای سنین مختلف، علوم تخصصی و پشتیبانی آموزشی را ارائه می‌دهد. این مرکز توسط یک گروه از استادان، سخنرانان و معلمان از گروه‌های فلسفه و آموزش و پرورش در آکادمی و از حوزه آموزشی، هدایت می‌شود. آنها همه ابراز می‌کنند که علاقمند به فلسفه و دوستدار کودکان هستند.<sup>۱</sup>

## الف. اهداف مرکز

مرکز اسرائیلی فلسفه در آموزش و پرورش که از حدود دو دهه پیش کار خود را آغاز کرده است، در جهت رسیدن به اهدافی تلاش می‌کند. آنچه با بررسی سایت‌ها و نشریات این مرکز درباره اهداف به دست می‌آید به شرح زیر است:

یک. توانمندسازی افراد (به‌خصوص کودکان) با استفاده از فلسفه برای جستجوی معنای انسان کامل؛ توانمندسازی و ایجاد فرصت برای کشف پرسش از معنا و حقیقت.  
دو. تقویت فرهنگ مباحثات عمومی، تشویق به بحث بررسی جامعه اسرائیلی در تمام بخش‌های آن، با هدف ایجاد یک مرکز مناسب، با تمرکز بر زمینه‌های زیر:

---

<sup>۱</sup> [www.philosophy4life.org](http://www.philosophy4life.org)

- کرامت انسان و سعادتش: کشف هویت‌ها، صبر و تحمل و با هم زندگی کردن، گفت‌وگو، جامعه، تکثر فرهنگی و معنویت؛

- پژوهش اجتماعی: عدالت از طریق دادخواهی دموکراسی و آموزش و پرورش غیرنظامی (شهری)؛

- ارتباط بین سنت‌های پژوهش: آموزش و پرورش دینی و هویت فرهنگی.

از ویژگی‌های آموزشی این مرکز، ایجاد و توسعه «جامعه پژوهشگر»، الهام گرفته از جنبش «فلسفه برای کودکان» است. این جامعه با ویژگی کثرت‌گرایی، آزادی، دقت زیاد فکری و ایجاد یک محیط حمایتی و امن برای گفت‌وگو شناخته شده است. از نظر ایشان، آرم فلسفه برای زندگی، نشان‌دهنده و منعکس‌کننده تعهد نسبت به ارتباط بین پژوهش‌های فلسفی و پرسش از اینکه زندگی مناسب و با ارزش چه نوع زندگی است و چگونه باید با آن ارزش‌ها زندگی کرد؟ می‌باشد. فلسفه برای زندگی در مورد اهمیت عملی بررسی نگاه به زندگی است.

در اینجا این پرسش مطرح می‌شود که آیا مباحث این مرکز اسرائیلی با نژادپرستی مبنایی این رژیم سازگاری دارد. به عبارت دیگر، نوع دوستی و تحمل دیگران چه نسبتی با مبنای جامعه اسرائیلی خواهد داشت؟ البته تنها در صورتی که قید جامعه اسرائیلی در تمامی این مباحث لحاظ شود مشکلی نخواهد بود.

گام‌های اجرایی مرکز برای دستیابی به اهداف خود به شرح زیر است:

یک. هدایت مطالعات و تحقیقات آموزشی: مرکز، تحقیق و مطالعه نظری و تجربی پژوهش فلسفی در جامعه، نظام آموزش و پرورش و کارآموزی معلمان را هدایت و پشتیبانی می‌کند. این مطالعات در مورد نقش تحقیقات فلسفی در توسعه هویت، حساسیت‌های اجتماعی و فرهنگی، قضاوت و داوری زیبایی‌شناسی و اخلاق، آموزش و پرورش مدنی و دموکراسی، رشد عاطفی و معنوی و تفکر چندبعدی متمرکز شده است.

دو. پیشنهاد برنامه‌های آموزشی: این مرکز برنامه‌های آموزشی مرکب از جامعه پژوهشگر فلسفی را توسعه می‌دهد و پیشنهاد می‌کند. مرکز در جهت توسعه برنامه درسی کامل فلسفه برای کودکان، تلاش و برنامه‌های آموزشی که شامل رشد معنوی افراد متخصص در زمینه‌های مختلف

است را پشتیبانی می‌کند.

سه. توسعه همکاری: به‌منظور پیشبرد اصلاحات اجتماعی و آموزشی، مرکز اسرائیلی فلسفه با افراد و سازمان‌ها ارتباط برقرار و همکاری و مشارکت می‌کند.<sup>۱</sup>

### ب. راهبرد مرکز

مرکز اسرائیلی فلسفه در آموزش و پرورش در جهت تقویت روابط جامعه بین‌المللی، راهبرد خاصی برای خود تعریف نموده است. با توجه به اینکه مرکز عضو شورای بین‌المللی تحقیق فلسفی با کودکان<sup>۲</sup> است، تشویق جوامع پژوهشگر فلسفی را به عنوان ایده‌آل آموزشی مدنظر دارد.

راهبرد مرکز در جدول زیر نمایش داده شده است:

طرح یک: ادغام پژوهش فلسفی در مدارس	- درسهایی با موضوع «فلسفه برای کودکان» - ادغام جوامع پژوهشگران فلسفی در برنامه آموزشی و در جامعه مدرسه
طرح دو: طرح‌های آموزشی برای معلمان و تسهیل‌گران	- جلسات و نشست‌ها - آموزش اطلاعات اولیه - دوره‌های علمی آکادمیک در کالج‌ها و در دانشگاه‌ها - آموزش تسهیل‌گران
طرح سه: طرح‌های ملی برای تغییرات اجتماعی و آموزشی	- همکاری با ادارات و سازمان‌های دولتی
طرح چهار: ایجاد مرکز آموزشی	- توسعه مواد و پایگاه داده‌ها - مشارکت در پژوهش - مشارکت در جوامع مجازی - ایجاد و توسعه کتابخانه مجازی

۱. اطلاعات این بخش برگرفته از پایگاه مرکز با عنوان «فلسفه برای زندگی» است.

۲. ICPIIC

◆ فصلنامه مطالعات منطقه‌ای: آمریکاشناسی، اسرائیل‌شناسی، سال هجدهم، شماره اول، زمستان ۱۳۹۵

## مرکز و فلسفه برای کودکان

رویکرد آموزش فلسفه که در اواخر دهه شصت توسط لیپمن با هدف تشویق و ترغیب کودکان به تفکر انتقادی آغاز شد، با تحقیقات روان‌شناسان و فلاسفه؛ جان دیوای و لو ویگوتسکی، ضمن اشاره به نیاز کودکان به آموزش تفکر در مدرسه ابتدایی، مورد پشتیبانی قرار گرفت. لیپمن طرحی جدید از یادگیری را با عنوان «جامعه پژوهشگر» آغاز کرد که در آن معلم و دانش‌آموزان به منظور پیشبرد فهم از جهان شخصی، اخلاقی و جسمی با یکدیگر همکاری می‌کنند.

شرکت‌کنندگان در محدوده‌ای خاص نمی‌اندیشند و امکان افزایش سوالات و کشف و جست‌وجو در زمینه‌های مختلف مهیاست. مرکز در راستای گسترش فلسفه برای کودکان امکان هم‌فکری، مباحثه گروهی، تجربه‌های نمایشی، هنر و دیگر امکانات، زمینه گسترش جست‌وجوها را فراهم می‌کند.

مانند روش لیپمن، در روش مرکز نیز کودکان مهارت‌های گوش کردن، توجه کردن به نظرات دیگران، بیان مودبانه اختلاف‌نظرها و مراقبت و احترام گذاشتن به یکدیگر را می‌آموزند. در نتیجه این علاقمندی و مشارکت شرکت‌کنندگان، روند پرسش‌های فلسفی رشد می‌کند. از طریق پرسش‌های فلسفی، کودکان یاد می‌گیرند تا امکانات و فرصت‌های جدید را کشف کنند، از نظرات خودشان با دلیل و مدرک حمایت کنند، اعتماد به نفس خود را نسبت به نظراتشان افزایش دهند و ایده‌های دیگران را ارزیابی نمایند. (Lipman, 2000: 20)

مرکز در نظر دارد تا از طریق فلسفه برای کودکان مهارت‌های تفکر در موارد زیر را توسعه بخشد:

- تفکر انتقادی: <sup>۱</sup> توانایی ارائه دلیل برای توجیه افکار؛

- تفکر خلاق: <sup>۲</sup> توانایی ارتباط برقرار کردن با چیزها، توجه کردن به دیدگاه‌های مختلف، بررسی

شرایط مختلف، تولید ایده‌های جدید؛

- تفکر مراقبتی: <sup>۳</sup> احترام گذاشتن، گوش دادن به دیگران، ارزیابی ایده‌های دیگران.

<sup>۱</sup> Critical thinking

<sup>۲</sup> Creative thinking

<sup>۳</sup> Caring thinking

کودکان در سنین پایین از طریق گفت‌وگوهای هدایت‌کننده، مسئولیت‌پذیری را یاد می‌گیرند و مفهوم ارزش‌های اخلاقی را به‌دست می‌آورند. آموزش مسائل واقع‌گرایانه و بحث‌برانگیز از طریق فرصت‌هایی برای مشارکت و پذیرفتن مسئولیت‌ها انجام شده است. مکالمه، بحث و گفت‌وگو و مشارکت، پایه و اساس مسئولیت‌های اجتماعی، کشوری و تجربه شهروندی فعال می‌باشد. پروفسور سر برنارد کریک، رییس کمیته مشورتی بریتانیا در موضوع تربیت شهروندی و آموزش دموکراسی در مدارس، بر این باور است که در فلسفه برای کودکان بر ارزش‌های دموکراسی تاکید می‌شود. تحمل و بردباری، احترام گذاشتن به دیگران، توجه جدی به نظرات مختلف داشتن، توجه کردن به فرآیند پرسش‌های مشترک و آمادگی برای گوش دادن به نظرات دیگران از آن جمله است. چنین آموزشی مبنایی برای تبدیل دانش‌آموزان به شهروندی مقاوم، صبور، فعال و آگاه خواهد بود.<sup>۱</sup>

از آنجا که مرکز اسراییلی فلسفه در آموزش و پرورش عضو شورای بین‌المللی تحقیق فلسفی با کودکان است، از جهت‌گیری‌های این شورا تاثیر پذیرفته و برنامه‌های خود را در جهت گسترش فلسفه برای کودکان مدون نموده است. اما با توجه به تفاوت اساسی رژیم صهیونیستی در نگرش به انسان و ارزش‌های انسانی، پیاده‌سازی مؤلفه‌های مختلف ذکر شده در فلسفه برای کودکان، تا حد زیادی متناقض می‌نماید.

### الف. برنامه‌های درسی مرکز برای مدارس ابتدایی

در برنامه درسی فلسفه برای کودکان، برای حفظ کیفیت و یک‌پارچگی رشته‌های تحصیلی، تمرین‌ها باید توسط متخصصان برنامه درسی همان رشته نوشته شود نه به‌وسیله معلمان. همچنین معلمان باید به وسیله متخصصان رشته تحصیلی آموزش داده شوند نه به وسیله معلمان دیگر. آموزش شناختی اثربخش بر تقویت چهار دسته از مهارت متمرکز است: مهارت‌های استدلال، مهارت تحقیق، مهارت شکل‌دهی مفهوم و مهارت‌های ترجمه. (فیشر، ۱۳۹۱: ۲۸) آموزش تفکر در

<sup>۱</sup> Stanford Encyclopedia Of Philosophy\_ Philosophy For Children

برنامه درسی فلسفه برای کودکان به‌عنوان یک سیستم آموزشی، بر دو دسته عناصر مرتبط به هم مبتنی است: یک دسته منابع آموزشی آن را تشکیل می‌دهند؛ و دسته دوم عناصر تحقق‌بخش این الگوی آموزشی هستند، که شمای کلی آن را ترسیم می‌کنند. از جمله منابع آموزشی فلسفه برای کودکان، کتاب راهنمای معلم<sup>۱</sup> است. کتاب‌های راهنمای معلم مربوط به کتب آموزشی در مدارس حاوی تمرین و طرح بحث‌های مناسب برای معلمین است تا در جهت پیشبرد مباحث درس و تمرین‌ها آنها را یاری و هدایت کند. کتاب راهنمای معلم در فلسفه برای کودکان نیز به مربیان کمک می‌کند تا بهتر و آسان‌تر کاوش کلاسی را خلق و هدایت کنند. این کتب راهی برای فهرست‌ها، راهبردهای سوالات و طرح بحث‌های مناسب برای خطوط ویژه و صفحات یک متن ارائه داده و نیز برای استخراج بحث مورد نظر معلم، طراحی شده است که در خلال آن مفاهیمی که متن معرفی کرده است کاربردی و مفهوم می‌شود. (Lipman, 1998: 6)

اسپلیتر، معلمی را که هم آگاه به فلسفه باشد و هم در انتقال این آگاهی توانمند، یکی از منابع برنامه فلسفه برای کودکان دانسته و می‌گوید: «یک معلم خوب در فلسفه برای کودکان باید از نظر عقلانی باز و صادق، کنجکاو درباره جهان، نقاد نسبت به جهان، دانا، اما نه دانا به همه چیز، باشد. به‌علاوه در هنر مدیریت کاوش فلسفی، مهارت داشته باشد. این مهارت بر حساسیت نسبت به موضوعات فلسفی و توانایی رهبری یک بحث فلسفی اصرار دارد. (Splitter, 1993: 388-389)

از جمله عناصر تحقق‌بخش فلسفه برای کودکان، گروه دانش‌آموزان است. آموزش تفکر در این الگوی آموزشی هرگز به‌صورت خصوصی و تنها با یک دانش‌آموز تحقق پیدا نمی‌کند. تعدد کودکان شرکت‌کننده در کلاس از عناصر غیرقابل تغییر در اجرای این برنامه آموزشی است. اما بحث ویژه‌ای بر تعداد کودکان صورت نگرفته است. آنچه در این مورد قابل استناد است، گزارش لیپمن از اولین تجربه فلسفه برای کودکان است که تعداد دانش‌آموزان را ۲۰ نفر ذکر کرده است. (Lipman, 1993: 381) تفاوت جنس یا عدم آن، در این الگو به‌عنوان یک عنصر تاثیرگذار مطرح نیست، بلکه مطالب به‌طور یکسان در هر پایه تحصیلی به دختر و پسر، در کنار هم، آموزش

<sup>۱</sup> Accompanying Manual for Teachers

داده می‌شود. هینس، سن و سال را مهم‌ترین عامل دریافتن حقایق و معانی عمیق نمی‌داند، اما از طرفی معتقد است: در مدارس، بزرگ‌ترها به سنین نسبتاً بالاتر و میزان هشیاری بالاتر متمایلند. اهداف یادگیری، اغلب و به طور جداگانه، مناسب با گروه‌های سنی متفاوت، طبقه‌بندی و تعیین می‌شود. در اکثر کلاس‌ها، بچه‌ها بیشتر وقتشان را با یک بزرگ‌سال (معلم) و گروه زیادی از هم‌تایان خود که بیشترین اختلاف سنی آنها متجاوز از یک سال نیست، می‌گذرانند. (هینس، ۱۳۹۱: ۱۲۸)

آموزش فبک برای سنین مختلف دارای محتوای متفاوت می‌باشد. محتوای متون درسی متناسب با هر پایه آموزشی، برای رسیدن به اهداف مورد نظر تنظیم شده است. متیو لیپمن موضوعاتی را به فراخور سن دانش‌آموزان پیشنهاد داده است. به طور خلاصه کتب درسی و اهداف آموزشی در پایه‌های مختلف عبارتند از:

(جدول بالا برگرفته شده از کتاب آموزش تفکر به کودکان، رابرت فیشر، ص ۲۹۰ می‌باشد.)

درجه تحصیلی	داستان فلسفی	کتاب راهنما	هدف آموزشی
از پیش دبستانی تا پایه دوم	الفی (۱۹۸۷)	جمع آوری افکار (۱۹۸۸)	تمایز دادن، ارتباط برقرار کردن، مقایسه کردن در زمینه‌های مختلف، نتایج کلی فلسفی
پایه سوم و چهارم	پیکسی (۱۹۸۲)	به دنبال معنا (۱۹۸۲)	استدلال قیاسی
پایه سوم و چهارم	کیو و گاس (۱۹۸۲)	کنجکاوی در جهان (۱۹۸۴)	مهارت‌های استدلالی مختلف برای بررسی ماهیت
پایه پنجم و ششم	کشف هری استوتلمیر (۱۹۶۹)	کاوش فلسفی	استدلال منطقی
پایه هفتم و هشتم	لیزا (۱۹۷۷)	کاوش اخلاقی (۱۹۷۷)	بحث‌های اخلاقی
پایه نهم و دهم	سوکی (۱۹۷۷)	نوشتن چگونه و چرا؟ (۱۹۸۰)	بحث‌های زیبایی‌شناسی
پایه از دهم و دوازدهم	مارک (۱۹۷۷)	کاوش اجتماعی (۱۹۸۰)	بحث‌های سیاسی و اجتماعی

در مرکز اسراییلی فلسفه در آموزش و پرورش نیز با الگوبرداری کم و بیش یکسان از طرح لیپمن، برای دوره ابتدایی، کتاب‌هایی به رشته تحریر درآمده است. سوالات مورد بررسی در این کتاب‌ها همانندی زیادی با سوالات مطرح شده توسط لیپمن برای گروه سنی متناظر دارد. جدول زیر حاصل این مقایسه است:

نام کتاب	نویسنده/نویسندگان	کتاب مشابه در آثار لیپمن	سوالات اساسی مطرح شده	زبان
کتاب نور	جن گلاسر، سوسان خلیفا، دنیس خداد، آونر کنطور	پیکسی	- آیا اسم من، خود من هستم؟ - چه چیزی مرا به خودم تبدیل می‌کند؟ - چگونه ما با خودمان ارتباط برقرار کنیم؟	عبری عربی
کتاب داستان‌ها و اسرار	جن گلاسر، سوسان خلیفا، دنیس خداد، آونر کنطور	پیکسی	- چگونه داستان بنویسیم؟ - چه تفاوتی است بین خود داستان و داستان چگونه رخ دادن آن؟ رازها، مشکلات، معماها	عبری عربی
کتاب وراثت و تخیل	سوسان خلیفا، جن گلاسر	پیکسی	- تشابه و تفاوت در خانواده - طبیعی و مصنوعی - وراثت و آموزش	عبری عربی
کتاب ارتباطات	جن گلاسر، سوسان خلیفا، دنیس خداد، آونر کنطور	پیکسی	- وقتی که احساس می‌کنید چه می‌گویید، وقتی که فکر می‌کنید چه می‌گویید؟ - چرا ما صحبت می‌کنیم؟ - برقراری ارتباط بدون کلمات: سکوت، زبان بدن و موسیقی است.	عبری عربی
کتاب احساسات و رفتارها	جن گلاسر، سوسان خلیفا، دنیس خداد، آونر کنطور	پیکسی	- کشمکش؛ گزافه‌گویی، شرارت. - چرا ما ناراحت و آشفته می‌شویم؟	عبری عربی

### ب. برنامه درسی مرکز برای مقطع متوسطه

در بررسی و تطبیق‌های انجام شده، به نظر می‌رسد مرکز اسراییلی فلسفه در آموزش و پرورش، در تولید کتاب‌هایی برای سطح متوسطه استقلال بیشتری داشته‌است، کتاب‌هایی که توسط این مرکز برای نوجوانان نگارش یافته کمتر از آثار لیپمن متاثر است. بررسی محتوا و موضوعات این کتاب‌ها (که همگی به زبان عبری هستند) و تطبیق آن با کتاب‌های متناظر نوشته شده توسط لیپمن در جدول زیر نمایش داده شده است:<sup>۱</sup>

۱۰۷

نام کتاب	نویسنده/ نویسندگان	کتاب مشابه در آثار لیپمن	موضوعات اساسی مطرح شده	زبان
کتاب خواب و رویا	دکتر جن گلاسر، الی فیتکوسکی، ایلت لرمان، آونر کنطور	—	نظریه علیت، مسئولیت و کنترل، نقش تخیل در خواب	عبری انگلیسی
کتاب پیش بسوی سفرهایی فراتر از ماوراء	دکتر اهرون دیطشر، دکتر جن گلاسر، پروفیسور ماهون گرگوری، پتی کان، یعل نیو، ماریا پسیلو. نقاشی‌های اصلی و طرح‌ها: مایا گلاسر با تشکر ویژه از پرو فسور آن مارگارت شارپ	—	سفرهای فیزیکی، سفر نزدیک و سفر دور، سفرهایی از بلوغ و تغییر، سفر به هستی، سفرهای شخصی و سفرهای باهم، سفرهای اتصالی و سفرهای جدایی، سفرهای خود به خودی و سفرهای برنامه‌ریزی شده	عبری انگلیسی

<sup>۱</sup> www.kav-lahinuch.co.il

عبری انگلیسی	علیت، حقوق کودکان، حیوانات، انسانها، تفکر قیاسی: تخیل اخلاقی، معنوی، جزئی و کلی. استدلال: انسجام، استدلال فرضی، هدف و توانایی	لیزا	دکتريعل برهمس، أونر کنطور، دکتور جن گلاسر	لی اور- پرسش‌های اخلاقی
-----------------	--	------	--	----------------------------

### ج. موزه علوم طبیعی در اورشلیم

بیشتر اعضای مرکز اسرائیلی فلسفه در آموزش و پرورش، در موزه علوم طبیعی در اورشلیم کار می‌کنند. این موزه، موزه‌ای تخصصی برای کودکان است که در اورشلیم قرار دارد. هدف از ساختن این موزه، تحریک حس کنجکاوی و تفکر عمیق از فهم جهان طبیعت و فن‌آوری است.

این موزه در وسیع‌ترین حد ممکن اصول و ماهیت علم و فن‌آوری را به مخاطبان ارائه می‌دهد. در موزه، علم به‌عنوان بخشی جدایی‌ناپذیر از فرهنگ مدرن ارائه می‌شود. در واقع این موزه یکی از موسسات آموزش غیر رسمی است. در قسمت اصلی نمایشگاه‌های موزه، نمایشگاه‌های محاوره‌ای وجود دارد. این نمایشگاه‌ها همراه با طیف گسترده‌ای از فعالیت‌ها در راستای عمیق کردن و گسترش تجارب فلسفی افراد است. این موزه، یک نهاد پویاست که به نیازهای در حال تغییر (فهم) علت حوادث پاسخ می‌دهد و برنامه‌ها و فعالیت‌های مبتکرانه و پایدار است. از ویژگی‌های موزه علوم طبیعی می‌توان موارد زیر را برشمرد:

یک. معرفی اصول و ماهیت علم و فن‌آوری: اصول، پدیده‌ها و قوانین طبیعت و فن‌آوری از طریق تعدادی از نمونه‌های انتخاب شده نشان داده می‌شود.

دو. مخاطبان گسترده: امکان سرگرمی و استفاده برای بازدیدکنندگان از هر سن و قشر. نمایشگاه‌ها و فعالیت‌ها، مناسب با هر طیف از بازدیدکنندگان، از جمله گروه‌های ویژه می‌باشد. توضیحات در سطوح مختلف و به سه زبان ارائه شده‌است. بخش ویژه‌ای به کودکان در دوره طفولیت اختصاص یافته است.

سه. آموزش غیر رسمی: این موزه با ایجاد محیط آموزشی محرک بر روی مجموعه احساسات

بازدیدکننده تاثیر می‌گذارد و فرد را به تغییر نگرش نسبت به علم تشویق می‌کند. این موزه با ارایه فعالیت‌های غنی‌سازی علمی به نظام آموزش و پرورش رسمی خدمت می‌کند. چهار. نمایشگاه‌های محاوره‌ای (تعاملی): این نمایشگاه‌ها توسط بازدیدکننده اداره می‌شود و علاوه بر جذابیت و سرگرمی، جنبه آموزشی نیز دارد. این نمایشگاه‌ها بازدیدکنندگان را به همکاری و گفت‌وگو تشویق می‌کند. آنها تحت هدایت مربیان (تسهیل‌گران) قرار می‌گیرند. موضوع هر نمایشگاه اطراف پدیده‌ای علمی متمرکز است. این نمایشگاه‌ها به صورت جذاب و با حفظ وضوح پیام در حال انتقال طراحی شده‌اند.

پنج. فعالیت‌ها: در این موزه علاوه بر نمایشگاه، نمایش‌ها و اجراهای مهیج و درام، با موضوع علم، تجربه آزمایش و ساخت‌وساز، فیلم‌ها و سخنرانی‌ها و مسابقات عجیب و جالب، حوادث علم، جلسات علوم برای دانش‌آموزان مدارس و دوره‌های آموزشی معلمان در علوم و راه نشان دادن آن، وجود دارد. مجموعه فعالیت‌هایی که امکان انجام آن با کودکان در خانه، مهدکودک و کلاس هست، صورت می‌گیرد. همچنین کارگاه‌های آموزشی مختلفی برای کودکان برگزار می‌شود، از جمله مهندسی، بدن انسان و سلامتی، آب، شیمی، ریاضیات، مکانیک، ارتباطات، برق، نور، بینایی، تخیل، ساخت و ساز، سنجش و رادارهای مراقبتی و آب و هوا می‌باشد. فعالیت‌های ارایه شده به منظور پاسخ‌گویی به نیاز بازدیدکنندگان مختلف و گسترش تاثیر موزه بر بازدیدکنندگان است.

شش. پویایی: محتوای موزه - نمایشگاه‌ها و فعالیت‌ها - به‌طور منظم در حال تغییر و تحول است. به‌منظور بیان جهان علم و فن‌آوری در حال تجدید، این موزه به حوادث علوم یا پیشرفت‌های فن‌آوری به نحو مناسبی واکنش نشان می‌دهد. این موزه به‌منظور بهبود عملکرد، به‌طور مداوم مورد ارزیابی و بازخورد قرار می‌گیرد.<sup>۱</sup>

- اطلاعات و مشخصات اعضا و فعالین در جدول زیر نمایش داده شده است:<sup>۲</sup>

<sup>۱</sup> [www.mada.org.il](http://www.mada.org.il)

<sup>۲</sup> [www.philosophy4life.org](http://www.philosophy4life.org)

نام و نام خانوادگی	سمت	حوزه تحقیقات	توضیحات
دکتر جن گلاسر	مدیر همکار، مسئول امور مالی انجمن بین‌المللی تحقیق با فلسفی با کودکان <sup>۱</sup>	هویت شخصی و وابستگی‌های گروهی، کثرت‌گرایی، تفکر انتقادی، تفکر فلسفی کودکان، ارتباط بین پژوهش فلسفی و آموزش کتاب مقدس.	خانم دکتر گلاسر دارای دکترای فلسفه می‌باشد. وی عضو شورای بین‌المللی تحقیق فلسفی با کودکان است. و در موضوعات تفکر انتقادی، فلسفه برای کودکان و درک از خود و جامعه، انتشارات زیادی دارد.
آونر کنطور	معلم علوم طبیعی و ریاضی	-	آقای کنطور، آغازگر و هماهنگ‌کننده برنامه فلسفیدن کودکان می‌باشد. وی فارغ‌التحصیل از دبیرستان اسرائیلی علوم و هنرها در اورشلیم است. دارای مدرک لیسانس فلسفه و گواهی آموزشی در دانشگاه عبری می‌باشد. دارای پایان‌نامه در فلسفه اقتصاد است. به عنوان معلم علوم طبیعی و ریاضی در آموزش و پرورش ملی و در موزه علوم طبیعی در اورشلیم کار می‌کند.
دکتر اهرن دیپشر	مدیر آموزشی	فهم کودک از داستان مطابق با متن کتاب مقدس (تورات)، سوالات دینی و دستورات کتاب مقدس، مناسک گذر به عنوان تجربه آموزشی و مدیران آموزشی در بینمان.	آقای دکتر دیپشر به عنوان مدیر آموزشی برنامه رویوم برای آموزش معلمان برجسته، به منظور مطالعات یهودیت در دانشگاه عبری واقع در اورشلیم کار می‌کند. در گذشته مرکز آموزشی یهودیان به نام ملتون را در دانشگاه عبری و (همینطور) همکاران اورشلمی در موسسه مندل را هدایت و رهبری می‌کرد. او انتشارات زیادی در حوزه موضوعات تحقیقاتی اش دارد. وی مدیریت چند پروژه آموزشی در انجمن‌های مختلف در شمال آمریکا، اروپا و استرالیا را ادامه داد. و همچنین ارائه دوره‌های

<sup>۱</sup>ICPIC

آموزشی به معلمان در انجمن‌های مختلف در دنیا را ادامه داد.			
خانم بیرکان هماهنگ کننده نوشتن برنامه‌های «کودکان در جامعه تحقیق فلسفی و رشد شخصی» در چارچوب بخش برنامه‌های درسی وزارت آموزش و پرورش می‌باشد. دارای مدرک آموزش بین‌المللی در فلسفه برای کودکان است. فارغ التحصیل پژوهشکده مندیل برای مدیران آموزشی، می‌باشدوی به ارتباط بین تعهدات شخصی و روان‌شناسی فرد و بین عقیده خود، می‌پردازد. در گذشته، بازیکن حرفه‌ای بسکتبال در تیم اسرائیل و مربی بوده، و همین‌طور موسس و متصدی گالری هنری زنان «اناطیا» بوده است. به تازگی کتابش با عنوان «سمفونی نور از سفرهای من به درخت زندگی» منتشر شده است.	فلسفه، معارف، هنر، فمینیسم، آموزش عرفان و نویسندگی.	مدیر همکار و نویسنده	طالیا بیرکان
خانم خداد فارغ التحصیل از دبیرستان سنت جوزف در ناصریه است. دارای مدرک کارشناسی در ریاضی و در آموزش و پرورش می‌باشد. دارای مدرک فوق لیسانس در ناتوانی‌های یادگیری و دارای گواهی آموزشی است، که همه آنها را از دانشگاه عبری اخذ کرده است. به عنوان راهنما در موزه علوم طبیعی در اورشلیم کار می‌کند و به کاربرنده دوره آموزشی در وزارت آموزش و پرورش برای معلمان ریاضی دوره ابتدایی است.	—	عضو گروه و استاد و راهنما	دنیس خداد
خانم کدومی مدیر مدرسه ابتدایی دخترانه عیسویا در منطقه اورشلیم می‌باشد. دارای مدرک فوق لیسانس در آموزش و پرورش است. در موسسه «آونی راشا» برای مدیران مدرسه کار می‌کند، به عنوان مدیر با مدیران تازه کار همراهی می‌کند و به عنوان مدیر در دوره‌های آموزشی مدیران، آن را اداره می‌کند. در مدرسه، برنامه «فلسفیدن کودکان» از	—	عضو گروه و استاد و مدیر مدرسه ابتدایی دخترانه عیسویا	عفاف کدومی

سال ۲۰۰۶ برای کلاس‌های گیمیل و دالت وجود دارد.			
خانم لویان دارای مدرک لیسانس روانشناسی و فلسفه از دانشگاه عبری، و فوق لیسانس تسهیل‌گری گروه از دانشگاه لُسلی می‌باشد.	نوشتن برنامه درسی، تسهیل‌گری گروه، آموزش دموکراسی، برخورد‌های یهودیان و اعراب، و انجام مهارت‌های تفکر	عضو گروه و استاد و نویسنده	میخیل لویان

### تالیفات فلسفه برای کودکان به زبان عبری<sup>۱</sup>

علاوه بر مرکز اسراییلی فلسفه در آموزش و پرورش، که همت خود را در جهت ترویج فلسفه برای کودکان و گسترش مهارت‌های فکری ارتباطی آن معطوف کرده، تالیفاتی در راستای توسعه فلسفه برای کودکان به زبان عبری صورت پذیرفته است.<sup>۲</sup>

از مهم‌ترین کتاب‌هایی که در این زمینه به رشته تحریر درآمده (با توجه به محتوای آنها و اشتراک با مباحث فلسفه برای کودکان) به پنج کتاب اشاره می‌شود:

یک. کتاب *فیلسوفان کوچک: فلسفه برای کودکان و با کودکان*: این کتاب نوشته ادیر کوهن<sup>۳</sup> می‌باشد. کودکان کنجکاو، پر از هیجان و شگفتی، به دنبال کشف و یادگیری هستند و از اکتشاف و فهمیدن مانند یک فیلسوف متحیر می‌شوند. اگر تمام سوال‌ها و تخیلات کودکان را جمع‌آوری کنیم، مجموعه‌ای جذاب و غنی خواهیم داشت؛ چرا که به گفته پروفیسور یاسپرس، بچه‌ها

<sup>۱</sup> [www.hebpsy.net](http://www.hebpsy.net)

<sup>۲</sup> نگارنده تا کنون بالغ بر ۲۰۰ کتاب در رابطه مسقیم و غیرمستقیم، با فلسفه برای کودکان شناسایی کرده است. اما دسترسی به تمام آن منابع محدودیت‌هایی داشت. آنچه در این بخش به آن پرداخته می‌شود با توجه به کتب الکترونیکی قابل دسترس و قابل مطالعه است.

<sup>۳</sup> پروفیسور ادیر کوهن (متولد ۱۰ می سال ۱۹۳۷)، مربی و متخصص در آموزش و پرورش، نویسنده و کارشناس اسراییلی در زمینه کتاب درمانی است. دارای مدرک کارشناسی و ارشد در رشته‌های ادبیات و آموزش و فلسفه از دانشگاه عبری است. تحقیقاتش درباره فلسفه در آموزش و پرورش مدرن، کتاب درمانی، طنز درمانی، درمان فلسفی، فلسفه برای کودکان و مطالعه ضرب‌المثل‌ها می‌باشد. کوهن ۱۳۸ کتاب نوشته و ویرایش و ترجمه کرده است.

فیلسوفان کوچک هستند.

این کتاب، در سه بخش، تفکر و سوال‌های کودکان، روش‌های آموزش و ترویج تفکر خلاق را نشان می‌دهد و به کودکان به‌عنوان بچه‌هایی که فکر می‌کنند و در نوجوانی خلاق و متفکر هستند، می‌پردازد. تمرکز کتاب بر سوال‌ها، بررسی‌ها، آزمایش‌ها، نظریه‌های متعارف، آزاد، باز و خلاق است.

بخش اول؛ نماینده کودکان به‌عنوان فیلسوفان کوچک است که کارش بیرون آوردن آنها برای تحقیق درباره جهان و کشف زیبایی تفکرات است. بخش دوم؛ تلاشش گسترش دادن شخصیت‌های فلسفی در مدرسه است تا آنجا که آن را در همه دروس و همه تخصص‌ها توسعه دهد و همچنین به سهم بودجه‌ای و مالی که برای رشد و توسعه جهات مختلف تفکر کودکان اختصاص داده شده، می‌پردازد.

بخش سوم؛ بررسی ادبیات کودکان و سفر فلسفی است و در انتها به بهترین آثار خلاقانه فلسفی برای کودکان، نظیر پیترو پن و آلیس در سرزمین عجایب و سپس شازده کوچولو و شاه متی اول می‌پردازد.

دو. کتاب قبل از اینکه به دنیا بیایم، کجا بودم: فلسفه برای کودکان، گفتگوها و فلسفه عملی: این کتاب نوشته دن لاسری<sup>۱</sup> می‌باشد. این اولین کتاب در این نوع است که می‌خواهد تفکر را در کودکان و والدین، هم‌زمان تحریک کند. دن لاسری سال‌های زیادی را با کودکان به‌خصوص در دوران طفولیت کار کرده است. وی در این کتاب از سوال‌های ابتدایی که بسیاری از بچه‌ها در سراسر جهان می‌پرسند آغاز کرده است: آیا گلی بدون نام هست؟ رنگ واقعی سوسمار کوچک چیست؟ بعد از پایان دنیا چه چیزی هست؟ کودکان درباره جهانی که آنها را احاطه کرده است سوالاتی را می‌پرسند که بسیاری از بزرگ‌ترها نمی‌پرسند: قبل از اینکه به دنیا بیایم کجا بودم و ... این حکایت کوتاه و پیچیده‌ای است که هنوز ادامه دارد، کاشف کوچکی از سخنان کودکان و نمایاندن دنیای

---

<sup>۱</sup> پروفیسور دن لاسری (متولد سال ۱۹۶۴) نویسنده، فیلسوف و معلم می‌باشد. در حال حاضر سرپرست آموزش دیالوگی در اسرائیل است. وی در زمینه تحقیقات روانشناختی، فرهنگی و آموزشی فعالیت می‌کند و دارای آثار متعددی است.

کنجکاو آنها هست. ملاقات‌ها، حوادث روزمره و گفت‌وگو با دوستان برای ما، درون مهیج کودکی را که سوالات فلسفی را برای خودش و برای محیط اطرافش نمایش می‌دهد، آشکار می‌کند. دن لاسری موسسه‌ای را در چارچوب آموزشی دیگر، ایجاد خواهد کرد که در آن بچه‌ها در محیطی موافق و مراقب زندگی کنند.

سه. کتاب *داستان نفس: کتاب درمانی به صورت عملی*: پروفیسور ادیر کوهن نویسنده کتاب‌های متعدد در زمینه آموزش و ادبیات کودکان است. وی رییس مطالعات آموزشی و درمانی، با استفاده از خلاقیت و بیان در دانشگاه خیفا، و رییس مرکز ادبیات کودکان و رییس آموزش و جامعه است. این کتاب او اولین کتاب در ادبیات روان‌شناختی و آموزشی به زبان عبری است و شامل جنبه‌های نظری و عملی کتاب درمانی<sup>۱</sup>، به‌طور کلی است. هدف از تدوین این کتاب ارایه ابزارهای درمانی و آموزشی مهم است. در سال‌های اخیر کوهن مرکزی را در راستای هدف مذکور خریداری کرده است؛ که در آن خدمات روان‌شناسی، مشاوره و آموزش ارایه می‌شود، که منجر به رشد خود درون کودک، کمک به او در زمان ناراحتی، درمان وضعیت‌های مشکل‌ساز، درک اختلالات و شیوه‌های برخورد با آنها، افزایش درک حالات روحی و افزایش آگاهی و بینش شخصی شده است.

کتاب درمانی، یک فرایند تعامل متقابل بین روان و ذهن خواننده و آفرینش ادبی است؛ روابطی که به رفع نگرانی‌ها، رهایی از تنش‌ها، فهم جدید از مشکلات شخصی، افزایش آگاهی از مشکلات «من»، و پیدا کردن راه‌های مقابله با استرس کمک می‌کند. در این کتاب، صدها نمونه از درمان را با استفاده از بهترین ادبیات کودکان عبری مدرن نشان می‌دهد. و دهها کتاب و صدها اثر را برای آشنا کردن کودک با خود و مشکلاتش توصیه می‌کند. این کتاب برای روان‌شناسان، مشاوران آموزشی، معلمان، معلمان آموزش و پرورش استثنایی، کتابداران، مددکاران اجتماعی و والدینی که در پی کمک و راهنمایی در مراقبت از کودکانشان هستند، مناسب است.

<sup>۱</sup> اصطلاح «کتاب درمانی» از دو واژه «بیبلیو» به معنای کتاب و «تراپیا» به معنای درمان گرفته شده است (که یک اصطلاح آلمانی است). یکی از شیوه‌های درمانی است که با استفاده از فن کتاب خواندن انجام می‌شود. کودکان هنگام استفاده از کتاب، سه فرایند را تجربه می‌کنند: همانندسازی، درگیر شدن احساسات و یافتن راه حل مناسب.

چهار. کتاب نویسنده زندگی خودت باش - گفتمان روایت شخصی و ادبی: موضوع این کتاب که در مقابل ماست کمک به آفرینش اثر ادبی، مشارکت در گفتمان مخصوص با داستان، نشان دادن امکان باز کردن راه‌های ارتباطی با خواننده، توصیه برای گوش دادن با دقت به خلق و ایجاد که هم‌زمان با گوش دادن به «من» می‌باشد، است. در مکالمات به گفت‌وگوی میان حیوانات و ایجاد زندگی خواهیم پرداخت، به تجربه این داستان که باعث تجربه از «خود» می‌شود، سفر کلمات به درون نفس، ملاقات «من» از خودم در تقاطع ملاقات با چهره‌های ادبی، قدرت داستان‌های طراحی‌کننده گفت‌وگوی آزاد، از بین بردن استرس، ایجاد همبستگی، افزایش بینش، ایجاد تجربه از کشف، تجربه‌های عاطفی و پیدا کردن معنی. این کتاب شامل دو قسمت است که در قسمت اول ده‌ها تن از آثار، که جمع‌آوری شده، ترجمه شده اقتباس شده، توسط من آورده شده است. این آثار با توجه به موضوع درمانی که می‌تواند مورد استفاده قرار بگیرد، به پانزده بخش تقسیم شده است. از لحاظ انواع ادبی، داستان‌های کوتاه و بسیار کوتاه، فلسفه عملی، افسانه‌ها، مکمل‌ها و حتی بخش‌هایی از تفکر متمرکز و مختصر، جمع‌آوری شده است. هر بخش به معرفی ادبی، روان‌شناسی، درمانی ضمیمه شده است. بخش دوم؛ پانزده فصل از پیشنهادات درمانی، تمرین‌ها، فعالیت‌ها، پیشنهاداتی برای نویسندگی، وظایف و ماموریت‌های خلاقانه، مراجعه به بخش فکر و امدهندگان، و توصیه‌هایی برای قهرمان خواننده و تعهدکننده، گرداندن و تغییر جهت به سفر شخصی را به ارمغان می‌آورد. این بخش به دنبال افزایش روشنی و نشان دادن موضوعات مختلف؛ افزایش دخالت خواننده و تحریک تفکر؛ غنی‌سازی نکته‌های قابل مشاهده؛ و تجربه‌های مرتبط؛ فعال کردن خواننده با مجموعه‌ای از چالش‌ها، او را به سفری مشترک با همراهان ادبی، فلسفی و خلاق برای هدایت و غنی‌سازی داستان خودش می‌برد. زمان آن رسیده برای شروع حرکت و گفتاری حکیمانه از ناریهورای شرقی: همیشه می‌دانستم که در نهایت من می‌روم، اما دیروز نمی‌دانستم که امروز خواهد بود.

نویسنده استاد، ادیر کوهن بنیان‌گذار مطالعات کتاب درمانی، درمان فلسفی و پرورش و تربیت در اسرائیل و در جهان می‌باشد. به‌عنوان استاد، برای آموزش و پرورش و کتاب درمانی در دانشگاه خیف و به‌عنوان سرپرست وزارت آموزش و پرورش در کالج «عمکیزعال» خدمت می‌کند. رییس

دانشکده آموزش و پرورش، سرپرست وزارت آموزش و پرورش و رییس مطالعات درمانی با کمک خلاقیت و کلمه‌بندی در دانشگاه خیف می‌باشد. او نویسنده کتاب‌های زیادی در زمینه کتاب درمانی، فلسفه برای آموزش و پرورش، ادبیات، و ادبیات کودکان می‌باشد. وی سردبیر مجلاتی در این زمینه‌ها و برنده جوایز بسیار اسرائیلی و بین‌المللی است.

پنج. کتاب *درمان فلسفی: «فلسفه عملی» به‌عنوان راهنما برای زندگی، مقابله با استرس و درمان*: این کتابی که در مقابل ماست به‌دنبال مبانی درمان فلسفی است، که اساسا با مشاوره فلسفی تفاوت دارد. در فصول مختلفش ریشه‌های فلسفی را نمایان می‌کنیم و راهی را که از راه‌های گفتمان فلسفی است، نشان می‌دهیم. نحوه برخورد و دیدار با «مرد عاقلی» که در نزدیکی ماست را یاد می‌گیریم: آشنا می‌شویم با این که اساس زندگی ما اصلاح افکار ماست: شجاعت برای زندگی کردن را به دست می‌آوریم: اهمیت پرسشگری را درک می‌کنیم و فلسفه را به‌عنوان راهنما و همراه برای خودمان انتخاب می‌کنیم و آنها را به سفر فلسفی‌مان می‌بریم. در اشتغال ما به درمان فلسفی، بررسی و درک افکار سازنده داستان شخصیمان را یاد می‌گیریم: با پرسش‌هایی از هویت و شناخت خود روبه‌رو می‌شویم: با روش نوزاد سقراطی آشنا می‌شویم و آموزش می‌دهیم، برای جست‌وجوی معنا بیرون می‌رویم، ابزارهای پرورشی و طراحی برای فرایند جست‌وجوی ما از خودمان از طریق ملاقات با فلسفه که ما را برای ملاقات با خودمان هدایت می‌کند را به دست می‌آوریم. در این سفر فلسفی درمانی، به مسائل مهم مانند وجود و جایگاهشان در زندگی ما از شادی، زندگی خوب، امید، ایجاد و خلاقیت، تنهایی، مقابله با مرگ، حقیقت و خنده‌های دروغین به‌عنوان آزادی و شوخ‌طبعی، به‌عنوان یک درمان می‌پردازیم. در تمام فصل‌ها فیلسوفان در تمام سنین را به‌کار می‌بریم، پیامدهای رویکردهای مختلف فلسفی برای زندگی ما و برای داورهای شخصیمان را مورد بررسی قرار می‌دهیم، به روش‌های درمان فلسفی مهم و مفید و اضطراری برای ما در برانگیختن زندگی‌مان، می‌پردازیم و آنها را یاد می‌گیریم.

## منابع و یادداشت‌ها:

۱. خدایار محبی، شفیقه(پاییز ۱۳۷۶)، «سه گفتار درباره ادبیات فلسفی برای کودکان»، پژوهش نامه ادبیات کودک و نوجوان، شماره ۱۰.
۲. رشتچی، مژگان؛ کیوانفر، ارشیا(بهار ۱۳۸۸)، «مبانی نظری اجتماع کندوکو به عنوان روش آموزش فلسفه برای کودکان»، فرهنگ، شماره ۶۹.
۳. فیشر، رابرت(پاییز ۱۳۹۱)، آموزش تفکر به کودکان، مترجمین: مسعود صفایی مقدم، افسانه نجاریان، انتشارات گوزن، چاپ سوم، اهواز.
۴. قائدی، یحیی(۱۳۸۳)، آموزش فلسفه به کودکان، بررسی مبانی نظری، تهران: دواوین، ۱۳۸۳.
۵. «ویژه نامه فلسفه و کودک»(زمستان ۱۳۸۴)، خردنامه صدرا.
۶. هینس، جوانا(پاییز ۱۳۹۱)، بچه‌های فیلسوف، مترجمین: رضاعلی نوروزی، عبدالرسول جمشیدیان، مهرنازمهرابی کوشکی، قم: سماء قلم.

7. Lipman, Matthew(2003), *Thinking In Educational*, Cambridge: The University of Cambridge, Second Edition.
8. Lipman, Matthew(1998), *Philosophy Goes To School*, Philosphia: Temple University Press.
9. Lipman, Matthew(1993), "Philosophy for Children," in: *Thinking Children and Education (ed.)*, Matthew Lipman U. S. A: Kendall / Hunt Publishing company.
10. Splitter, Laurance J(1993), "Philosophy for Children an Important Curriculum Innovation", in: *Thinking Children and Education(ed)*, Matthew Lipman U. S. A: kendall/Hunt publishing company.